

Adopcja dziecka

Anna Madajczyk-Pietrzak, Dział Prawny OIL

Przysposobienie (adopcja) jest instytucją prawa rodzinnego i opiekuńczego. Za jej podstawową funkcję uznaje się zapewnienie dziecku, które utraciło swoje naturalne środowisko rodzinne, zastępczego środowiska rodzinnego, w którym będzie mogło ono dorastać i zaspokajać swoje potrzeby.

Polskie unormowania prawne dotyczą adopcji dzieci mających obywatelstwo polskie. Nie obejmują one dzieci posiadających obywatelstwo innego państwa. Kwestie związane z przysposobieniem międzynarodowym regulują konwencje międzynarodowe.

Funkcje przysposobienia

Za podstawową funkcję przysposobienia uznaje się zapewnienie dziecku, które utraciło swoje naturalne środowisko rodzinne, środowiska zastępczego w celu zapewnienia mu normalnych warunków do prawidłowego rozwoju.

Konwencja o prawach dziecka przyjęta 20 listopada 1989 roku podobnie określa funkcje przysposobienia, wskazując, że jest nią zapewnienie dziecku, które zostało pozbawione swojego środowiska rodzinnego lub nie może w nim pozostać, wychowania w rodzinie.

Dobro dziecka

Polskie przepisy nie definiują pojęcia „dobra dziecka”, stąd też ma ono charakter nieostry i ocenny, a dobro dziecka badane jest indywidualnie, biorąc pod uwagę charakter konkretnej sprawy i jej okoliczności. *Nie ma definicji ustawowej zwrotu „dobro dziecka”. Wypełnienie jego znaczenia powinno być dokonywane w konkretnych okolicznościach faktycznych, zwłaszcza jeżeli wskazują na zaistnienie sytuacji, w której znalazło się dziecko, wymagającej ingerencji ze strony innych podmiotów, w tym także sądu. Wyszczególnić należy uprawnienie do ochrony życia i zdrowia oraz wszelkich działań ze strony innych, które powinny zapewnić warunki do spokoju, prawidłowego, niezakłóconego rozwoju, poszanowania godności i udziału w procesie decydowania o jego sytuacji oraz zaznaczyć, że jest to zbiór niewyczerpany (Postanowienie Sądu Najwyższego z 24 listopada 2016 r., II CA 1/16).*

Ponadto Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 15 września 1951 roku, C 715/51 stwierdził, że (...) *Ocenę, czy przysposobienie zgodne byłoby z dobrem dziecka, winna władza opiekuńcza przeprowadzić nie tylko z punktu widzenia sytuacji materialnej, jaką dziecku mógłby*

zapewnić przysposabiający w zestawieniu z sytuacją dotychczasową, lecz przy uwzględnieniu wszelkich nasuwających się w tej mierze kryteriów, w szczególności zagadnienia, czy wychowanie dotychczasowe, czy też ewentualne wychowanie dziecka przez przysposabiającego, mogłoby przygotować dziecko lepiej do pracy dla dobra społeczeństwa, odpowiednio do jego uzdolnień (art. 35 k.r., aktualnie art. 96 k.r.o.), czy przeciwko przysposobieniu nie przemawiają silne więzy z zakresu uczuć rodzinnych wiążące dziecko z matką czy ojcem itp.

Rodzaje przysposobienia

Kodeks rodzinny i opiekuńczy wskazuje na jego trzy rodzaje:

- przysposobienie pełne,
- przysposobienie niepełne,
- przysposobienie całkowite.

Wybór rodzaju przysposobienia uzależniony jest od woli przysposabiającego. Sugestie w tym przedmiocie mogą być również kierowane przez ośrodek adopcyjny, ale należy pamiętać o tym, że głównym kryterium w tym zakresie powinno być dobro dziecka rozważane w kontekście sytuacji, w jakiej się ono znalazło.



Przysposobienie pełne kwalifikowane jest jako rodzaj przysposobienia, który w najwyższym stopniu zapewnia dobro dziecka. Przysposobiony staje się dzieckiem

przysposabiającego, stając się członkiem jego rodziny. Następuje zerwanie więzi pomiędzy dzieckiem adoptowanym a jego rodziną naturalną. Skutki przysposobienia rozciągają się na dzieci osoby adoptowanej. Do najważniejszych skutków przysposobienia pełnego należy ustanie dotychczasowej władzy rodzicielskiej rodziców (względnie rodzica) przysposobionego oraz brak uprawnienia rodziców naturalnych do osobistych kontaktów z dzieckiem. Przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego, a jeśli adopcji dokonują małżonkowie – nazwisko, jakie nosiłyby dzieci zrodzone z tego małżeństwa. Skutki prawne rozciągają się również na dziedziczenie ustawowe. Dziecko, które zostało adoptowane, dziedziczy po przysposabiającym i jego krewnych tak, jakby było dzieckiem przysposabiającego, z kolei przysposabiający i jego krewni dziedziczą po przysposobionym. Dziecko adoptowane nie dziedziczy po swoich rodzicach naturalnych i ich krewnych, a osoby te nie dziedziczą po nim.

Przysposobienie niepełne można określić jako częściowe. Nie spełnia ono funkcji zapewnienia dziecku jak najbardziej naturalnego środowiska rodzinnego, jak przysposobienie pełne. Do najważniejszych różnic zaliczyć należy fakt, że przysposobiony pozostaje nadal członkiem swojej rodziny naturalnej, zachowując z nimi więzy pokrewieństwa. Skutki takiego przysposobienia powstają wyłącznie pomiędzy przysposabiającym i przysposobionym oraz rozciągają się na dzieci przysposobionego. W przypadku dziedziczenia ustawowego dziecko adoptowane dziedziczy po osobie, która je przysposobiła na równi z jej dziećmi. Zstępni przysposobionego dziedziczą po przysposabiającym ale nie dziedziczą po jego krewnych. Rodzice przysposobionego nie dziedziczą po nim – dziedziczy przysposabiający.

Przysposobienie całkowite

Określane jest jako anonimowe lub blankietowe. Rodzice dziecka mogą przed sądem wyrazić zgodę na jego przysposobienie w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego (zgoda blankietowa). Wówczas nie przysługuje im władza rodzicielska i prawo do kontaktów z dzieckiem. Zgoda może zostać odwołana przez złożenie oświadczenia przed sądem opiekuńczym najpóźniej do czasu wszczęcia postępowania o przysposobienie.

Dodatkowo można wyróżnić przysposobienie wspólne, przysposobienie ze wskazaniem oraz przysposobienie zagraniczne.

Przesłanki przysposobienia

Niewątpliwie do wspólnych przesłanek dla powyższych rodzajów przysposobienia zalicza się dobro przysposabianego dziecka i jego małoletniość. O przesłance dobra dziecka pisałam powyżej. Z kolei przesłanka małoletniości, jak wynika z przepisów, jest spełniona

wówczas, kiedy dziecko jest małoletnie w dniu złożenia wniosku o przysposobienie. Ważny jest stan faktyczny w momencie złożenia wniosku, natomiast samo postępowanie sądowe może się zakończyć orzeczeniem o przysposobieniu po uzyskaniu przez przysposabianego pełnoletności.

Przesłanki, jakie musi spełnić przysposabiający – przysposobić dziecko może osoba, która posiada:

- pełną zdolność do czynności prawnych,
- odpowiednie kwalifikacje osobiste, które dają podstawy do stwierdzenia, że przysposabiający w sposób prawidłowy będzie wywiązywał się ze swoich obowiązków w stosunku do przysposabianego,
- opinię kwalifikacyjną oraz świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny.

Ponadto pomiędzy przysposabiającym a przysposobionym musi istnieć odpowiednia różnica wieku. Co prawda, przepisy nie określają sztywnych norm i nie wskazują, ile różnica powinna wynosić, ale przyjmuje się, że powinna to być taka różnica, jaka normalnie występuje między rodzicami i dziećmi. Celem takiego podejścia jest stworzenie możliwie najbardziej naturalnych warunków dla adoptowanego dziecka, jak również niedopuszczenie do powstania w przyszłości więzi uczuciowych nieodpowiadających więziom zachodzącym między rodzicami a dziećmi.

Pełna zdolność do czynności prawnych stanowi również przesłankę sprawowania władzy rodzicielskiej. Zatem przysposobić dziecka nie będzie mogła osoba, która została pozbawiona władzy rodzicielskiej.

Sąd opiekuńczy sprawdza tzw. kwalifikacje osobiste przysposabiającego, a więc m.in. jego poziom umysłowy, moralny, zdolności wychowawcze. Przysposabiający powinien posiadać takie cechy, które dadzą gwarancję zatroszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka w sposób prawidłowy i przygotowują je do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

Panaceum 6/2025